

Концептуальні положення реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в українському освітньому просторі

Ірина Когут, Сергій Матвєєв, Вікторія Маринич, Євген Гончаренко

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Результати аналізу літературних джерел свідчать про недостатню увагу науковців до питань гуманізації освіти у сфері фізичної культури і спорту. Поодинокі праці окремих фахівців сфери не вирішують нагальні проблеми у зазначеному напрямі. Саме тому постає необхідність систематизації наявних педагогічних положень у гуманізації освіти. *Мета.* Визначення концептуальних положень реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в українському освітньому просторі. *Методи.* Аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення; порівняння та аналогія; опитування і спостереження; математична статистика. *Результати.* На основі аналізу фахової літератури, досвіду практичної діяльності та результатів експертного опитування конкретизовано основні педагогічні умови, виконання яких забезпечить впровадження гуманістичних засад в освітній процес. Експертами запропоновано найбільш інформативні критерії ефективності гуманістично орієнтованої діяльності педагогів у закладах вищої освіти. Окреслено етапи і заходи формування гуманістично орієнтованих спеціалістів сфери: зміна співвідношення між існуючими структурами управління освітнім процесом, формами та змістом професійної підготовки кадрів; розробка моделі професійно важливих якостей гуманістично орієнтованих фахівців. У результаті впровадження концептуальних положень реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в освітній процес НУФВСУ відбулися зміни у структурі та змісті професійної підготовки студентів. Впроваджені структурні перетворення забезпечують підвищення рівня професійної підготовки спеціалістів шляхом формування необхідних компетентностей; соціально-гуманістичних цінностей; професійно значущих рис особистості для успішного вирішення завдань сфери фізичної культури і спорту.

Ключові слова: адаптивна фізична культура, соціально-гуманістичні засади, освіта.

Iryna Kohut, Serhii Matveiev, Viktoriya Marynych, Ievhen Honcharenko

CONCEPTUAL PROVISIONS OF REALIZING SOCIO-HUMANISTIC PRINCIPLES OF ADAPTIVE PHYSICAL CULTURE IN UKRAINIAN EDUCATIONAL SPACE

Abstract. The results of literature source analysis indicate the lack of attention of scientists to the humanization of education in the field of physical culture and sports. Single works of individual specialists in the field do not solve urgent problems in this direction. That is why there is a need to systematize the existing pedagogical provisions in the humanization of education. *Objective.* Determining the conceptual provisions of the implementation of socio-humanistic principles of adaptive physical culture in the Ukrainian educational space. *Methods.* Analysis, synthesis, abstraction, generalization; comparison and analogy; surveys and observations; mathematical statistics. *Results.* Based on the analysis of professional literature, practical experience and the results of the expert survey, the main pedagogical conditions are specified, the implementation of which will ensure the introduction of humanistic principles in the educational process. The experts proposed the most informative criteria for the effectiveness of humanistically oriented activities of higher education institution teachers. The stages and measures of formation of humanistically oriented specialists of the sphere are outlined: change of the relation between the existing structures of management of educational process, forms and the content of professional training of personnel; development of a model of professionally important qualities of humanistically

Вступ. Становлення України як демократичної держави потребує реформування всіх напрямів життєдіяльності громадян і чинить суттєвий методологічний вплив на освіту. Водночас освіта впливає на суспільство, пришвидшуючи (чи сповільнюючи) його розвиток. Перед сучасною українською освітою постає завдання не лише адаптуватися до змін, що відбуваються на міжнародному та національному рівнях, а й стати надійним підґрунтям самоствердження України як демократичної, самобутньої, сильної, гуманістично орієнтованої держави [17].

Результати аналізу основних програмних документів з розвитку вітчизняної освіти дозволяють констатувати, що майбутнє освіти держава розглядає, насамперед, у її конкурентоспроможності і якості, оптимальному співвідношенні витрат, інвестиційної привабливості тощо. Безумовно, вирішення цих проблем вкрай важливе і для суспільства в цілому. Враховуючи ієрархію цілей, для кожного індивіда, більшості соціальних інститутів найголовнішим стратегічним завданням освіти є розвиток особистості, зокрема її гуманістичної складової, а всі інші виступають лише засобами для досягнення першорядної мети. Кардинальним напрямом змін у сучасній освіті є формування особистості, здатної в конкретних соціально-економічних умовах удосконалювати суспільне життя і себе самого.

Гуманізація є одним із провідних чинників розвитку української освіти і має на меті формування дбайливого ставлення до особистості, її здоров'я та стосунків з іншими [1, 9, 11, 12, 22]. Вітчизняні законодавці прагнуть створити реальну модель розвитку освітньої системи, що ґрунтується на гуманістичних засадах та спрямована на формування всебічно розвинутої осо-

Kohut I, Matveiev S, Marynych V, Honcharenko Ie. Conceptual provisions of realizing socio-humanistic principles of adaptive physical culture in ukrainian educational space. *Theory and Methods of Physical education and sports.* 2020; 2: 130–142
DOI: 10.32652/tmfvs.2020.2.130–142

Когут І, Матвєєв С, Маринич В, Гончаренко Є. Концептуальні положення реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в українському освітньому просторі. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту.* 2020; 2: 130–142
DOI: 10.32652/tmfvs.2020.2.130–142

oriented specialists. Introduction of conceptual provisions for the implementation of socio-humanistic principles of adaptive physical culture in the educational process of NUPESU resulted in changes in the structure and content of professional training of students. Implemented structural transformations provide an increase in the level of professional training of specialists by forming the necessary competencies; socio-humanistic values; professionally significant personality traits for the successful solution of tasks in the field of physical culture and sport.
Keywords: adaptive physical culture, socio-humanistic bases, education.

бистості, якій притаманний високий рівень розвитку морально-етичних якостей. У Законі України «Про освіту» визначено необхідність реформування національної освіти на засадах гуманізму на всіх етапах її розвитку. У зв'язку з цим пріоритетним напрямом досліджень є соціально-педагогічні аспекти гуманізації освітнього процесу, зокрема сфери фізичної культури і спорту.

Аналіз літературних джерел свідчить про недостатню увагу науковців до проблеми гуманізації освіти у сфері фізичної культури і спорту. Поодинокі праці окремих фахівців сфери фізичної культури не вирішують нагальні проблеми у зазначеному напрямі [7, 13–15, 21]. Саме тому постає питання про необхідність систематизації наявних педагогічних положень гуманізації освіти, що, у свою чергу, стане основою для визначення концептуальних засад створення гуманістично орієнтованого освітнього процесу під час підготовки фахівців сфери фізичної культури та спорту.

Отже, для якісного функціонування сфери фізичної культури і спорту взагалі, та того її напрямку, що передбачає роботу з особами з інвалідністю, враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, науки та практики в організації освітнього процесу у закладах вищої освіти (ЗВО), слід врахувати, що від сучасного спеціаліста вищої кваліфікації вимагається наявність ряду нових якостей в його науковій, педагогічній та виробничій діяльності, яка пов'язана з набуттям системних, комплексних знань та вміння використовувати їх у своїй спеціальності і в організації різноманітних соціальних відносин, що й обумовлює необхідність здійснення комплексного наукового дослідження у напрямі визначення ключових положень реалізації гуманістично орієнтованих засад в освітньому процесі під час підго-

товки фахівців сфери фізичної культури і спорту.

Дослідження виконано відповідно до плану наукової роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.7 «Організаційно-методичні основи розвитку адаптивного спорту» (номер держреєстрації 0116U001613).

Мета дослідження – визначення концептуальних положень реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в українському освітньому просторі.

Методи дослідження: аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення; порівняння та аналогія; індукція, дедукція; аналіз друкованих та електронних джерел інформації; системний підхід і структурно-функціональний аналіз; опитування і спостереження; математична статистика.

Результати дослідження та їх обговорення. У нашому дослідженні метод експертних оцінок використано для виявлення думок експертів про концептуальні положення реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в українському освітньому просторі. Експертиза передбачала з'ясування думок кваліфікованих спеціалістів (20 осіб). Групу експертів становили фахівці у сфері фізичного виховання і спорту, що працюють у ЗВО України: доктори наук, професори – 13 осіб, кандидати наук, доценти – 7 осіб. У дослідженні використано метод переваги (ранжування), коли експерти оцінюють об'єкти за рангами у порядку зменшення їх значущості. Чим більше балів набирає об'єкт, тим вище місце він займає і тим більш значущим він є.

У сучасному суспільстві змінюється уявлення про те, яким має бути освіта в XXI ст., які знання слід мати сучасній освіченій людині. У світі відбувається процес гуманізації освіти. Вища педагогічна освіта потребує підвищення рівня фундаментальної за-

гальногуманітарної ціннісної бази, розробки принципів побудови цілісного освітнього простору закладу освіти, орієнтованого на становлення особистості студента. Визначальними соціальними завданнями реформи освіти, що забезпечують належний рівень професійної підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної культури та спорту у роботі з особами з інвалідністю, є формування системи цінностей, духовного та діяльнісного підґрунтя в людині, гуманізація її свідомості, зміна ментальності суспільства. ЗВО, як світові, так і вітчизняні, різними шляхами та в різні історичні періоди прагнуть реалізувати ці завдання [4, 5, 8, 16, 18].

У межах нашого дослідження зроблено спробу розробити механізм побудови гуманістично орієнтованого освітнього процесу в ЗВО. Першим кроком стало з'ясування на основі аналізу фахової літератури, досвіду практичної діяльності та результатів експертного опитування необхідних педагогічних умов, виконання яких забезпечить впровадження гуманістичних засад в освітній процес:

- позитивне морально-психологічне освітнє середовище, взаємна можливість науково-педагогічних працівників та студентів;
- підвищення гуманістичної спрямованості освітнього процесу, використовуючи традиційні та інноваційні методи, засоби, форми організації занять, аудиторну і самостійну роботу, курсові та дипломні проекти; проходження практики в структурах, що розвивають фізкультурно-оздоровчий і спортивний рух осіб з інвалідністю;
- розвиток когнітивного й креативного потенціалу, формування загальнолюдських цінностей у студентів (милосердя, чуйність, доброта, вміння радіти за друзів тощо);
- побудова толерантних взаємин студентів на основі формування конструктивних міжособистісних стосунків завдяки досвіду спілкування з особами з інвалідністю;
- персоніфікований підхід у формуванні морально-етичних якостей студентів, що ґрунтується на збереженні прагнення бути самим собою та здібностях мати і висловлювати

Рисунк 1 – Комплекс методичних заходів, які забезпечують досягнення студентами належного рівня розвитку загальнолюдських моральних якостей

власні судження, думки, погляди, ідеї тощо.

На думку експертів, вирішальними педагогічними умовами впровадження гуманістичних засад в освітній процес є розвиток когнітивного й креативного потенціалу, формування загальнолюдських цінностей у студентів та позитивне морально-психологічне освітнє середовище, взаємна вимогливість науково-педагогічних працівників та студентів.

Гальмувати реалізацію гуманістичних засад в освітньому процесі спроможні існуючі в педагогічній діяльності перешкоди, найбільш значущими серед яких експерти виокремили рівень підготовки науково-педагогічних працівників до впровадження гуманістичних засад в освітній процес та недооцінку значущості загальнолюдських цінностей як змістової та цільової домінанти гуманізації освітнього процесу.

Створення гуманістично орієнтованого освітнього процесу у ЗВО є педагогічною стратегією, спрямованою на досягнення цілісності, узгодженості, взаєморозуміння в діяльності викладачів та студентів у формуванні загальнолюдських цінностей. Випускники освітнього закладу повинні не лише володіти знаннями, а й активно і творчо їх використовувати. Їм необхідно оволодіти не тільки методами і засобами постійного їх оновлення,

але й умінням долати застарілі шаблони і стереотипи мислення і дій. Пріоритетом гуманізації освіти є загально-розвиваючий ефект, вдосконалення психічного і фізичного здоров'я учасників освітнього процесу.

Метою вищої освіти є формування високого рівня індивідуальної культури, особистісних і професійних якостей випускників, що діагностовано як кінцевий результат роботи закладу вищої освіти. Водночас повинні бути створені умови для оволодіння студентами професійними вміннями та навичками, розвитку потенційних здібностей, інтелекту, формування мотивації, спрямованої на саморозвиток, самовдосконалення і самоствердження, а також для формування системи моральних світоглядних цінностей [3, 10].

Із цільовими установками гуманізації освіти тісно пов'язані принципи гуманізації педагогічного процесу. Аналізуючи існуючі принципи [2, 19], експертам було запропоновано основні з них, що мають місце й у фізкультурній освіті. Серед провідних принципів гуманізації освітнього процесу експерти виділяють свідомість, активність і вмотивованість студентів на оволодіння навичками толерантних взаємостосунків; цілеспрямованість виховних дій на формування гуманістичного підґрунтя розвитку особистості та орієнтація на загальнолюдські

цінності. Важливим, на думку експертів, є також створення в педагогічному процесі простору для прояву індивідуальності та активізації самостійної і суспільно-корисної роботи.

На основі проведеного аналізу сучасного стану навчання та виховання у ЗВО розроблено педагогічні умови, що дозволяють підвищити ефективність формування гуманістичної свідомості студентів. Ці умови визначаються як комплекс методичних заходів, що забезпечують досягнення студентами високого (достатнього) рівня розвитку загальнолюдських моральних якостей (рис. 1).

Варто зазначити, що під час формування гуманістично орієнтованого способу життя студентів можна використовувати різні моделі його становлення. Зокрема, когнітивна модель передбачає передачу інформації про морально-етичні цінності, здоровий морально-психологічний та фізичний стан людини, методи його регулювання, причини і наслідки асоціальної поведінки. Педагогічна модель розглядає формування гуманістично орієнтованого способу життя студентів як процес педагогічної корекції особистості суб'єкта освіти та навчання їх свідомих умінь і навичок. Соціальна модель розглядає гуманістично орієнтований спосіб життя як результат впливу середовища на існування людини.

Проведені дослідження дозволили визначити етапи формування гуманістично орієнтованих фахівців сфери фізичної культури і спорту, що передбачають таку послідовність їх реалізації: інформаційний, науково-методичний, діяльнісний, аналітико-корективний і самостійно-творчий (табл. 1).

Аналіз літературних джерел та результати експертних оцінок дозволили виділити критерії ефективності гуманістично орієнтованої роботи педагогів у ЗВО (рис. 2).

Експертами визначено найбільш впливові критерії ефективності гуманістично орієнтованої роботи педагогів у ЗВО, врахування яких сприятиме не лише покращенню якості освітнього процесу, а й формуванню особистості з високим рівнем розвитку морально-етичних принципів поведінки. Найбільш значущими критеріями ефективності гуманістично орієнтованої діяльності педагогів у ЗВО, на думку експертів, вважаються ціннісно-мотиваційний та когнітивний,

за допомогою яких можна оцінити важливість розуміння фахівцями власного обов'язку формувати гуманістично орієнтовану особистість з високим рівнем освіченості та мотивації до сприйняття загальнолюдських цінностей для їх впровадження у подальшому житті. Визначальне місце експерти відводять креативному та мобілізаційно-діяльнісному критеріям, які підвищують значущість інноваційних форм, методів і засобів перебудови освітнього про-

Т а б л и ц я 1. Етапи формування гуманістично орієнтованих фахівців сфери фізичної культури і спорту

Етап	Характеристика
Інформаційний	Впровадження професійної орієнтації та мотивації, професійного образу фахівця. Відповідно кожне заняття має стати для студента творчою лабораторією, нести достатній обсяг когнітивної інформації, сприяти зростанню його морально-етичних якостей
Науково-методичний	Формування гуманістично орієнтованої професійної компетентності шляхом оволодіння психолого-педагогічними знаннями і методологією наукової діяльності; теорією і методикою викладання спеціальних знань, що забезпечують набуття базового рівня професійної компетентності. Протягом цього етапу відбувається формування професійної компетентності студентів (професійні знання, вміння, навички, прийоми самоосвіти) на семінарах, «круглих столах», конференціях тощо
Діяльнісний	Набуття гуманістично орієнтованої професійної компетентності студентами у процесі безпосередньої практичної діяльності, зокрема, волонтерської, а також уміння її творчо застосовувати, пропонуючи різні технології, виявляючи оригінальність, нестандартні прийоми вирішення освітніх завдань
Аналітико-корективний	Включає аналіз і корекцію реалізації гуманістично орієнтованої професійної компетентності студентів у навчально-пізнавальну та практичну діяльність, зміну індивідуального стилю роботи через співвідношення об'єктивних вимог до професійної діяльності з особистісним розвитком фахівця
Самостійно-творчий	Спрямований на виявлення та демонстрацію рівня гуманістично орієнтованої професійної компетентності та особистісної готовності студентів у практичній діяльності, а також самоосвіту і самовиховання особистості

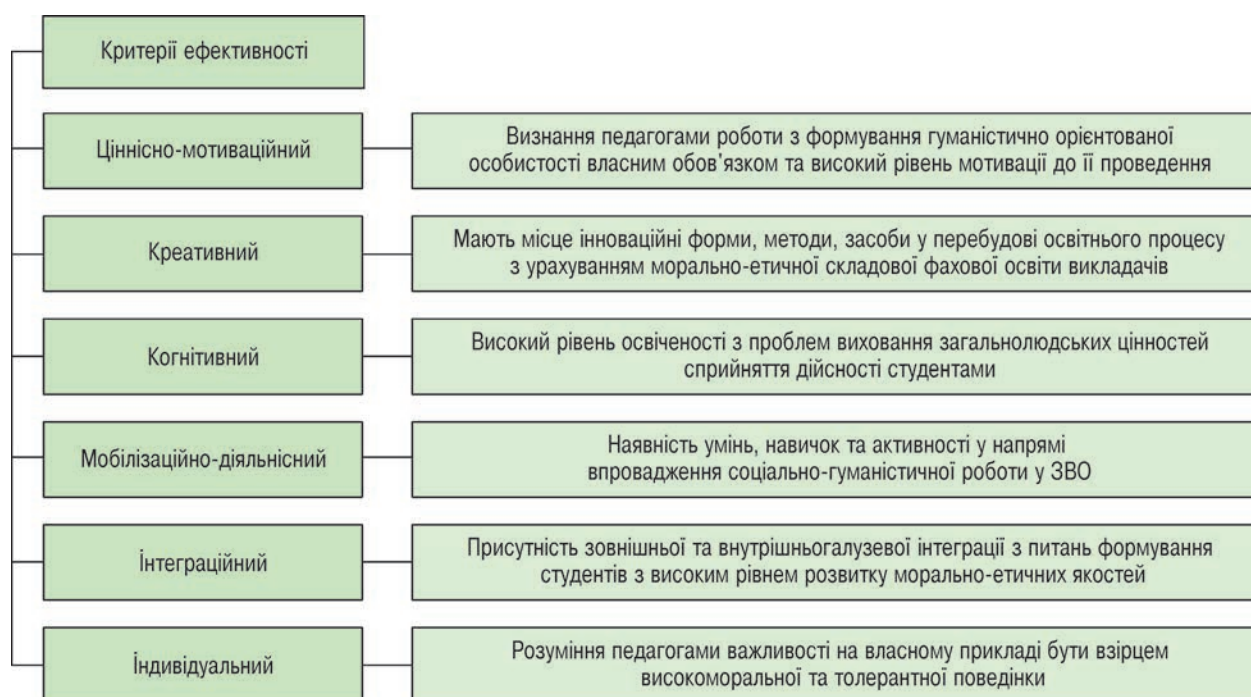

Рисунок 2 – Критерії ефективності гуманістично орієнтованої роботи педагогів у закладах вищої освіти

Рисунок 3 – Основні складові професіограми спеціаліста сфери фізичної культури і спорту

цесу з урахуванням морально-етичної складової фахового рівня викладачів, наявність у них умінь, навичок та наполегливості у впровадженні соціально-гуманістичної діяльності у ЗВО.

За всіх часів однією з важливих умов удосконалення освіти було створення еталона, зразка, моделі викладача, в якій представлено основні якості особистості та перелік кваліфікаційних характеристик з позиції вимог, що висуваються до нього: знань, умінь, навичок, здібностей, психофізіологічних можливостей, рівня підготовки тощо. Одним із варіантів вирішення зазначеного питання стало створення професіограми.

Перші професіограми для викладачів (перелік обов'язкових якостей) було сформовано у 1920–1930-ті роки. У професіограмах викладачів за соціалістичного устрою суспільства, за винятком таких якостей, як «комуністичні переконання», «знання і вміння застосовувати методи комуністичного виховання», «систематичне підвищення ідейно-політичного рівня» тощо, знаходилися ті самі вимоги до професії педагога, що існують і сьогодні. Професіограма є засобом моніторингу якості професійної підготовки викладача до педагогічної діяльності, дозволяє спроектувати особистісне та професійне вдосконалення педагога будь-якої спеціальності.

Професіограма спеціаліста сфери фізичної культури і спорту містить не лише загальні риси, типо-

ві для педагогічної професії взагалі, а й специфічні – для діяльності фахівця зазначеної галузі. Вона включає характеристику головних педагогічних функцій спеціаліста сфери фізичної культури і спорту, його особистісних якостей, загальнопедагогічних та професійно-методичних вмінь і навичок, що забезпечують їх реалізацію.

Отже, на основі аналізу спеціальної літератури що стосується професійних компетенцій спеціаліста сфери фізичної культури і спорту [6], сформовано його професіограму, що складається з п'яти основних блоків (рис. 3).

Психолого-педагогічні вміння вимагають здатності аналізувати фахову літературу з фізичного виховання та спорту; спроможність аналізувати педагогічні явища у процесі занять фізичною культурою і проводити самоаналіз своєї професійної діяльності; можливість співчувати, розуміти емоційний стан учнів та студентів, володіти майстерністю до самоорганізації.

Професійно-особистісні якості характеризуються самокритичністю, працьовитістю, старанністю, дисциплінованістю, культурою поведінки і спілкування, турботою про збереження здоров'я, здоровий спосіб життя тощо.

Приватно-методичні вміння визначаються спроможністю планувати, відбирати, синтезувати навчальний матеріал; розробляти дидактичні матеріали до занять; проводити навчальні та позанавчальні спортивні та

фізкультурно-оздоровчі заходи; організувати різні форми спортивно-масової роботи; залучати дітей та молодь до занять у спортивних секціях та спрямовувати їх на збереження здоров'я, ведення здорового способу життя, вдосконалення фізичних якостей тощо.

Комунікативно-організаторські вміння передбачають здатність встановлювати педагогічно доцільні взаємини з окремими учнями, групами, колективами; створювати сприятливий мікроклімат; регулювати взаємини студентів у колективі під час занять, на спортивних тренуваннях, змаганнях тощо; відповідно до умов, що змінюються, перебудувати свою поведінку.

Дослідницькі вміння характеризуються здатністю до цілісного уявлення про науку як систему знань, актуальні проблеми галузі, суть мети, завдань, предмета, об'єкта та методів дослідження; планування й організацію наукового експерименту, його обробки, узагальнення та представлення результатів наукових досліджень тощо.

Проте, за всієї різнобічності наповненості представленої професіограми вона повинна бути побудована з урахуванням сучасних вимог до майбутнього фахівця та тенденцій гуманізації української освіти і сфери фізичної культури і спорту.

Варто зазначити, що для сучасного випускника ЗВО архіважливим є володіння не лише професійними, а й особистісними компетенціями. Так, наприклад, американська телекомунікаційна компанія AT&T розробила програму прогнозування успішності діяльності майбутніх фахівців різних галузей. Використання програми свідчить, що поряд з рівнем розумових здібностей важливого значення у кар'єрному зростанні набувають так звані soft skills («м'які компетенції»), що характеризуються такими якостями, як толерантність, гнучкість, ініціативність, вміння вирішувати конфліктні ситуації, працювати в команді, комунікативні навички тощо. Володіння саме цими компетенціями сприяє підвищенню ефективності праці. Як стверджує відомий експерт Даніель Гоулман, «люди починають розуміти, що для досягнення успіху недо-

статньо мати лише високий інтелект або технічні знання, необхідно також володіти іншими навичками, які розкривають внутрішні якості, такі як: ініціативність, оптимізм, гнучкість, толерантність. Практика свідчить, що вони цінуються все більше».

Результати понад трьохсот різноманітних досліджень свідчать, що питома вага успіху припадає саме на м'які компетенції порівняно з когнітивними якостями. Це стосується усіх без винятку професій і посад, навіть тих, які передбачають найвищий прояв інтелектуальних здібностей. Гоулман стверджує, що володіння високим рівнем інтелектуальних здібностей недостатньо для вченого, щоб досягти вершини кар'єрного росту, необхідно мати вміння слухати, взаємодіяти і переконувати інших, а також внутрішню дисципліну в прагненні до досягнення мети. Зрозуміло, що набір цих якостей буде відрізнятися у представників різних професій. Наприклад, викладач ЗВО має володіти такими компетенціями: високим рівнем комунікативних навичок, умінням працювати в команді, взаєморозумінням, взаємоповагою, взаємодією тощо [20].

Повертаючись до важливих вимог для побудови професіограми сучасного фахівця, слід зазначити, що вдосконалення системи освіти та фізичної культури, їх трансформація як дієві чинники суспільного і професійного становлення майбутнього спеціаліста неможливі поза контекстом гуманістичних цінностей суспільства.

У руслі гуманізації для фахівців сфери фізичної культури та спорту має бути притаманним високий рівень культури здорового способу життя та міжособистісної культури спілкування (зокрема, спілкування з особами з інвалідністю). Взаємна повага у стосунках між людьми є одним із важливих показників гуманності, що характеризується рядом понять (рис. 4).

З огляду на зазначене, гуманізація процесу підготовки фахівців сфери фізичної культури та спорту полягає у ставленні педагога до студентів як до особистостей зі своїми індивідуальними властивостями, прихильністю, вимогами та системою цінностей. Свої стосунки учасники гуманістично оріє-

Рисунок 4 – Складові гуманності, що визначають характер стосунків між людьми

єнтованого освітнього процесу будують на засадах толерантності та взаємної поваги, коли високий рівень вимог висувається як до себе, так і до підопічних, педагог вірить у здібності своїх студентів, стимулює їх до інтелектуального, фізичного і морально-етичного вдосконалення, використовуючи гуманістично орієнтовані педагогічні технології.

Однією з першочергових умов, необхідних для гуманізації фізкультурної освіти, є відповідна кваліфікація педагогів. Змістові інваріанти якостей сучасних науково-педагогічних працівників ЗВО, зазвичай, включають: емоційну стабільність, емпатію, ділові якості, креативність, організаторські (управлінські) вміння, критичність мислення, професійну компетентність, здатність до самовдосконалення, самоосвіти, саморозвитку тощо.

Сучасна система професійної підготовки повинна бути орієнтована на індивідуальність студента, його творчі інтелектуальні здібності з паралельним удосконаленням змісту освіти та педагогічних технологій, що відображають потреби нових соціальних умов. Головним при цьому є вимога до студента як до творчої, гармонійно розвиненої особистості, здатної вирішувати складні професійні завдання у мінливих соціальних умовах. Це спричиняє необхідність удосконалення змісту професійної освіти в умо-

вах гуманістично орієнтованого процесу фахової підготовки студентів. При цьому їм потрібні якості, які поки що розцінюються, як тенденції по відношенню до бажаного майбутнього. Водночас у зміст освіти необхідно вкладати критерії оцінки якостей розвитку особистості, а не тільки оцінку засвоєння навчального матеріалу, і не прагнути до звичайного підвищення знань, умінь, компетентностей, коли викладач сприймається лише носієм навчальної інформації, а не організатором творчої роботи.

Формування гуманістично орієнтованого спеціаліста сфери фізичної культури і спорту передбачає необхідність розвитку мотиваційно-ціннісних орієнтирів, переконань, установок, зацікавленості, вимог, що мають як особистісно, так і соціально значуще гуманістичне підґрунтя. Його спрямованість до фізичної досконалості визначає своєрідну професійну готовність наочно перетворити рухові вміння та навички у гуманістично орієнтовану свідомість майбутнього фахівця.

Серед перешкод у формуванні гуманістично орієнтованих студентів слід виділити об'єктивні, що, в основному, пов'язані з відсутністю належного рівня толерантності відносин у суспільстві в цілому і в установах освіти зокрема, та суб'єктивні, найбільш значущими серед яких є неготовність педагогів ЗВО до проведен-

ня масштабної роботи з формування морально-етичних норм та цінностей у студентів.

Узагальнення доступної наукової літератури з питань системи професійної підготовки, результатів власних досліджень та експертного оцінювання, дає підстави виокремити блоки професіограми спеціаліста сфери фізичної культури і спорту з урахуванням гуманістичної спрямованості фахової освіти (рис. 5).

Якості, що наведені в кожному з блоків вимог як системи проєктованих властивостей фахівця, не можуть і не повинні точно відтворюватися в діях кожного випускника, але їх максимальне впровадження у процес виховання і навчання створить передумови для формування спеціаліста з високим рівнем розвитку морально-етичних властивостей. Втім, реалізація соціально-гуманістичних засад у процес підготовки спеціаліста сфери фізичної культури і спорту сприятиме формуванню загальнокультурного кругозору, гуманізації освітнього процесу, розкриттю культурологічної доцільності його педагогічної діяльності, що, в свою чергу, слугуватиме віддзеркаленням професійно ціннісної орієнтації фахівця, його поглядів,

переконань, інтересів, потреб, громадянської позиції, культури здорового способу життя тощо.

Науково-педагогічні працівники повинні виступати головною ланкою якості процесу формування гуманістично орієнтованої особистості, джерелом, і що вкрай важливо, організатором студентів на постійний пошук відповідної інформації про морально-етичні норми та цінності, що сприяють розвитку та духовному збагаченню суспільства. Рівень гуманістичної грамотності та культури науково-педагогічного працівника, впровадження ним інноваційних соціально-гуманістичних технологій в освітній процес мають бути важливими критеріями продуктивності праці фахівця та підвищення ефективності педагогічного процесу в ЗВО.

Гуманізація вищої фізкультурної освіти покликана створити умови для реалізації спеціалістом своїх кращих якостей, розкриття і розвитку творчого потенціалу особистості, розуміння істинного місця в суспільстві. Гуманізація освітньої діяльності виконує роль механізму виявлення студентом, а іноді і педагогом, свого особистісного інтелектуально-морального потенціалу, формування ціннісного став-

лення до нього і потреби максимальної реалізації творчих можливостей.

Отже, увесь комплекс проведених досліджень дозволив на основі визначених педагогічних положень представити дієвий механізм, реалізація якого сприятиме побудові гуманістично орієнтованого освітнього процесу під час підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту (рис. 6).

Після з'ясування провідних педагогічних положень гуманізації освітнього процесу наступним кроком наших досліджень стало визначення концептуальних засад гуманістично орієнтованого освітнього процесу під час підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту на прикладі Національного університету фізичного виховання та спорту України (НУФВСУ).

Сьогодні навчання у ЗВО не завжди чинить помітний вплив на світогляд, перебудову свідомості студентів, формування їхніх переконань, установок, ціннісних орієнтацій на створення гуманістичного підґрунтя розвитку сучасного суспільства. Зазвичай гуманістично орієнтована особистість формується у процесі виховання в родині, спілкування з найближчим оточенням, в освітніх закладах, під впливом засобів масової інформа-

Рисунок 5 – Блоки професіограми спеціаліста сфери фізичної культури і спорту з урахуванням гуманістичної спрямованості фахової освіти

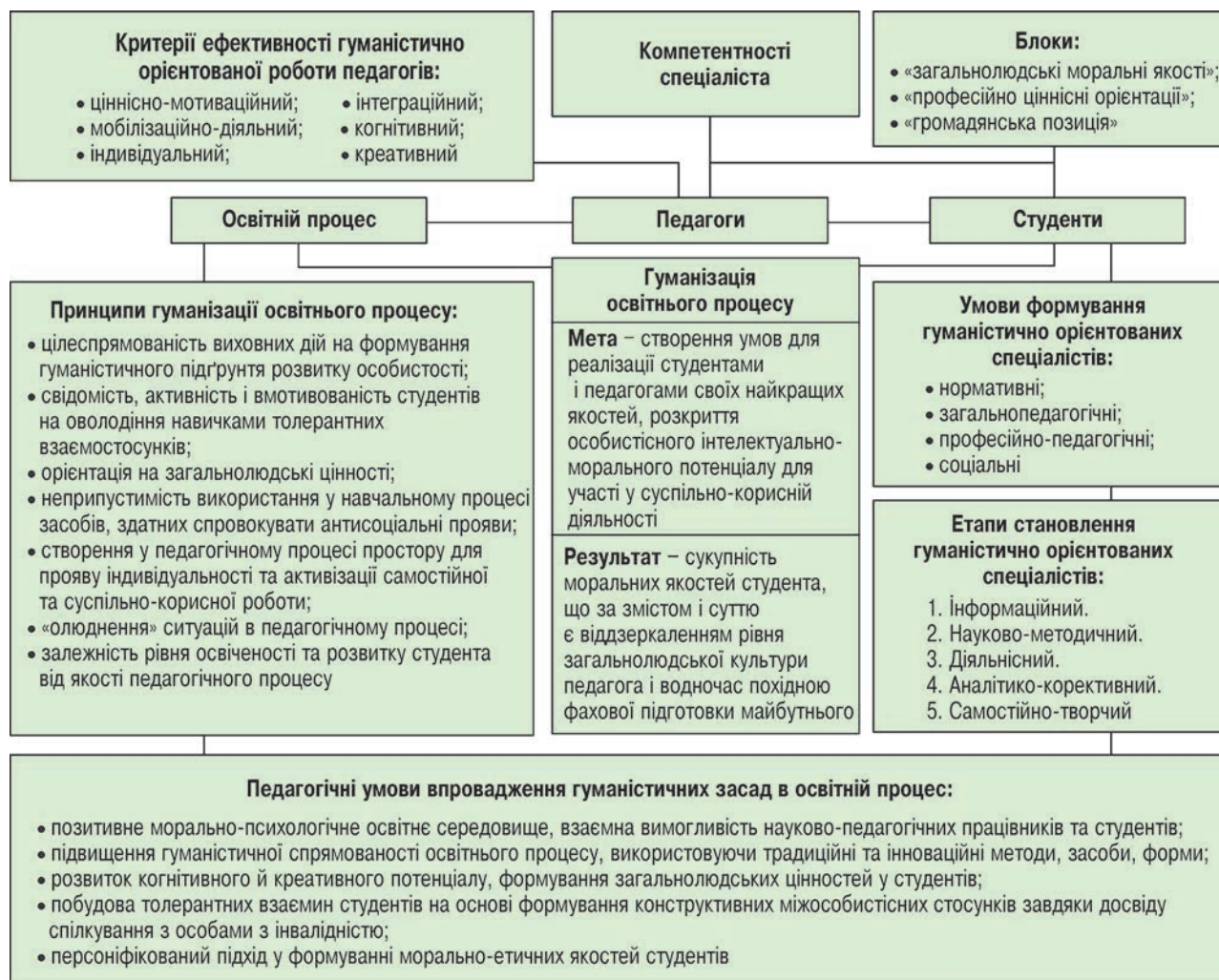

Рисунок 6 – Механізм побудови гуманістично орієнтованого освітнього процесу в закладах вищої освіти

ції, у процесі життєвої практики тощо. Формування такої особистості передбачає засвоєння моральних норм і їх практичну реалізацію у повсякденному житті. Гуманістична свідомість індивідуально проявляється в таких властивостях особистості, як сміливість, мужність, порядність, чесність, щедрість, співчуття. Якщо людина чинить відповідно до моральних норм, вона розглядається як особистість, що зорієнтована на прояв гуманістичних цінностей.

Відомо, що гуманна особистість формується лише у процесі гуманної діяльності. Подібно до цього й антигуманна особистість формується у процесі переважної її антигуманної діяльності або бездіяльності з точки зору впливу на формування її свідомості. Водночас дегуманізації особистості і суспільства сприяє спосіб життя великих міст. Незважаючи на висо-

ку щільність населення, відбувається роз'єднання громадян, що робить їх самотніми, коли кожен займається собою і все менше страждає від того, що не може піклуватися навіть про своїх ближніх. Втрата почуття спорідненості неодмінно спричиняє домінування антигуманності. Коли зникає свідомість того, що життя кожної людини небайдуже іншим представникам спільноти, тоді проблема дегуманізації індивіда та суспільства стає лише питанням часу. Одним із наслідків дегуманізації суспільства є усвідомлення людиною свого безсилля, песимізму, розчарування у сьогоденні і втрата віри у майбутнє. У прагненні до компенсації своєї неповноцінності вона шукає спілкування, соціальну нішу самоствердження або розради і замикається у собі. У цьому випадку вона стає легкою здобиччю різних асоціальних угруповань, сект, алкоголізму, нарко-

манії тощо. Особливо це стосується молоді, яка, вступаючи у життя, стикається з її суворими реаліями. Суспільство перестає визнавати самоцінність людини. Його безцінне надбання – життя – отримує свою ціну як товар, що йому не належить. Війни, тероризм, від яких гинуть і страждають ні в чому не винні люди, у тому числі особи з інвалідністю, які не здатні захистити себе, різні форми насильства над людьми, на жаль, стають буденним явищем. Дегуманізації суспільства сприяють література із кримінальною спрямованістю, яка відверто пропагує насильство та заповонила книгарні; телевізійні передачі, які розпалюють ниці інстинкти, руйнують моральні бар'єри, що зберігали людину як вид протягом багатьох тисячоліть.

У такій ситуації необхідна альтернатива дегуманізації. Основний тягар у вирішенні проблем гуманістичного

Т а б л и ц я 2. Технологія формування гуманістично орієнтованого фахівця сфери фізичної культури і спорту

Заходи	Реформування, що відбуваються в межах НУФВСУ
Зміна співвідношення між існуючими структурами освітнього процесу	Розширення магістратури зі спеціальності «Спорт (професійний та неолімпійський спорт)» напрямом адаптивний спорт
Вдосконалення структури та змісту професійної підготовки фахівців	<ul style="list-style-type: none"> • розробка навчально-методичного комплексу з впровадження дисципліни «Адаптивний спорт» у нормативну частину галузевого стандарту підготовки бакалаврів за напрямом підготовки «Спорт»; • формування компетентностей бакалаврів зі спеціальності «Спорт» для роботи зі спортсменами з інвалідністю; • удосконалення навчально-методичного забезпечення дисципліни «Теорія та методика тренерської діяльності в обраному виді спорту» шляхом включення модуля «Особливості підготовки спортсменів з інвалідністю в обраному виді спорту»; • удосконалення навчально-методичного забезпечення спеціалізованих дисциплін кафедр медико-біологічних дисциплін, спортивної медицини; фізичної терапії та ерготерапії; психології і педагогіки шляхом включення модулів з проблем фізкультурно-спортивної роботи зі спортсменами з інвалідністю
Розробка моделі професійно важливих якостей діяльності гуманістично орієнтованого фахівця сфери фізичної культури і спорту	Створення блоків професіограми спеціалістів сфери фізичної культури і спорту з урахуванням гуманістичної спрямованості їхньої фахової освіти

виховання підростаючого покоління, як завжди, лягає на освітні заклади. Протистояти процесам дегуманізації особистості певною мірою може гуманістично орієнтований освітній процес, що ґрунтується на високих моральних цінностях і педагогічній майстерності науково-педагогічного працівника ЗВО.

У НУФВСУ накопичено позитивний досвід з формування гуманістичних засад у роботі зі студентами у межах викладання навчальних дисциплін «Адаптивний спорт», «Адаптивне фізичне виховання» та похідних від них. Розробляються гуманістично орієнтовані компоненти змісту освіти студентів III–IV курсів факультетів здоров'я, фізичного виховання та туризму; тренерського; спорту і менеджменту, а також магістрантів спеціальності «Спорт» (професійний, неолімпійський та адаптивний спорт). Підготовка студентів здійснюється на основі ідей інтегрованості, варіативності, інноваційності змісту освіти з орієнтацією на гуманістичні цінності.

«Адаптивний спорт» – навчальна дисципліна, яка має потужний гуманістичний потенціал, що передбачає його реалізацію відповідно до вимог сучасного суспільства, орієнтованого на пріоритетність розвитку людства на основі формування свідомого толерантного ставлення до всіх гро-

мадян. Ґрунтуючись на морально-етичних засадах, гуманістично орієнтований освітній процес сприяє приборканню негативних почуттів і посиленню позитивних, формуючи гуманістично виправдані стереотипи поведінки майбутніх фахівців.

У структурі фахової підготовки студентів НУФВСУ зміст програми навчальної дисципліни «Адаптивний спорт» запрограмований унікальними можливостями гуманістичного впливу на студентів. Основним об'єктом вивчення є особи з інвалідністю, різнопланові можливості яких успішно реалізуються у соціумі внаслідок занять руховою активністю. Ґрунтуючись на морально-етичних засадах гуманістично орієнтованого освітнього процесу, викладання дисципліни «Адаптивний спорт» забезпечує інтелектуальне підґрунтя у студентів до свідомого толерантного ставлення до всіх громадян, формуючи у них гуманістично виправдані стереотипи поведінки. Корекція стосунків викладача і студента, учасників педагогічного процесу передбачає поважне, гідне та демократичне ставлення один до одного. Початковим методологічним положенням побудови гуманістично орієнтованого освітнього процесу є уявлення про те, що толерантна особистість може формуватися лише у процесі добродійної діяльності.

Результати досліджень дозволяють визначити заходи із формування гуманістично орієнтованого спеціаліста сфери фізичної культури і спорту. Їх впровадження передбачає таке: зміну співвідношення між існуючими структурами управління освітнім процесом ЗВО; вдосконалення структури та змісту професійної підготовки фахівця; розробку моделі професійно важливих якостей гуманістично орієнтованого спеціаліста (табл. 2).

У структурі розробленого змісту фізкультурної освіти НУФВСУ гуманістично орієнтований підхід в освітньому процесі забезпечується за рахунок таких дисциплін: «Адаптивний спорт», «Адаптивне фізичне виховання», «Соціально-правові основи сучасного спорту», «Основи фізичної терапії», «Психологія», «Застосування психології в паролімпійському спорті», «Педагогіка», «Анатомія людини», «Фізіологія людини», «Фізіологія рухової активності і спорту», «Спортивна медицина», «Онтокінезіологія людини», «Біомеханіка», «Спортивні споруди та тренажерне обладнання», «Інформатика та інформаційні технології у фізичній культурі і спорті», «Теорія та методика тренерської діяльності в обраному виді спорту» тощо. Велике значення відіграє також практика магістрантів, що проходить у Національному комітеті спорту інвалідів

України, Українському центрі з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт», спортивних клубах осіб з інвалідністю, а також участь їх як волонтерів у заходах Всеукраїнської громадської організації «Спеціальна Олімпіада України» тощо.

Важливим кроком впровадження гуманістично орієнтованого підходу в освітньому процесі НУФВСУ є проведення конференцій, наукових, виховних і освітніх заходів із запрошенням фіхівців, які працюють з особами з інвалідністю, та безпосередньо самих осіб з інвалідністю (видатних паралімпійців та дефлімпійців, військовослужбовців, які отримали інвалідність під час бойових дій). Так, у межах XI Міжнародної конференції «Молодь і олімпійський рух» відбулась секція «Паралімпійський та дефлімпійський спорт. Спеціальні Олімпіади». У заході брали участь здобувачі вищої освіти освітніх ступенів бакалавр, магістр, доктор філософії та науково-педагогічні працівники НУФВСУ, Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Придніпровської державної академії фізичної культури, Харківської державної академії фізичної культури.

У засіданні секції взяла участь Оксана Горбач – координатор Ігор Нескорених в Україні. Її доповідь була присвячена особливостям підготовки та участі національної збірної команди в Invictus Games (міжнародні спортивні змагання для військовослужбовців та ветеранів із обмеженими фізичними можливостями, набутими під час виконання службових обов'язків), а також про досвід інтеграції військовослужбовців та ветеранів з пораненнями, травмами та ознаками інвалідності засобами спорту.

Юлія Батенкова-Бауман – українська біатлоністка, лижниця, заслужений майстер спорту України, багаразова срібна та бронзова призерка зимових Паралімпійських ігор 2006, 2010, 2014 рр., чемпіонка зимових Паралімпійських ігор 2018 у Пхьончхані – розповіла про те, як прийшла у спорт, мотивацію до занять спортом, відчуття, які виникли під час нагородження золотою медаллю.

Іван Ошаров – єдиний сноубордист у паралімпійській збірній команді України, учасник Паралімпійських ігор 2014, 2018 рр. – розкрив свою життєву історію втрати кінцівки, перемоги над недугою та історії занять сноубордингом.

Гості відповіли на запитання студентської та наукової спільноти, надихнули на соціальні ініціативи, важливість та необхідність отримання якісних професійних знань майбутніх тренерів, психологів, реабілітологів для соціальної інтеграції та інклюзії людей з інвалідністю засобами спорту. Подібні заходи позитивно впливають на формування гуманістичного світогляду як здобувачів освіти, так і наукових та науково-педагогічних працівників.

Наступним кроком наших досліджень стало окреслення концептуальних положень моделі реалізації гуманістично орієнтованих засад в освітньому процесі під час підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту на основі її опрацювання у процесі підготовки спеціалістів у НУФВСУ (рис. 7).

У ході досліджень визначено критерії ефективності навчання за гуманістичного підходу, що мають свої особливості. Ефективність педагогічної діяльності не зводиться лише до оцінки знань, що визначаються за кінцевим результатом засвоєння: рівнем відтворення знань, застосуванням знань за зразком, застосування знань і навичок у нестандартних ситуаціях. Оцінюється не лише обсяг знань і ступінь інформованості студентів, а й те, як вони узгоджуються із внутрішніми психічними змінами, що відбулися під час навчання і посприяли формуванню комплексу морально-етичних якостей.

З урахуванням зазначеного, розробляється система навчальних завдань, проміжного контролю з метою корекції знань, підсумкового контролю у міру опрацювання матеріалу. Для ЗВО гуманістичне підґрунтя освіти визначається розробкою змісту та пошуком адекватних технологій, реалізація яких передбачає необхідність опрацювання та впровадження сучасних інтерактивних методів навчання, зокрема, таких як дебати, тренінги, рольові

ігри, мозковий штурм, ситуаційні завдання, кейси тощо.

Представлені положення з гуманізації освітнього процесу під час підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту відтворюють єдину цілісну структуру (конгломерат), де кожен з її компонентів як самостійно, так і в сукупності спрямовані на досягнення загальної мети – формування фахівця з високим рівнем розвитку інтелектуально-морального потенціалу.

Висновки:

1. Підготовка спеціалістів сфери фізична культура і спорт має передбачати переорієнтацію їх фахової освіти зі спрямування переважно на вирішення завдань тренувальної спрямованості занять на формування культури майбутнього фахівця, створюючи умови для гуманізації освітнього процесу шляхом розробки механізму побудови гуманістично орієнтованого освітнього процесу в ЗВО. Зазначені заходи сприятимуть тому, що фізична культура стане елементом способу життя людей, увійде в їхній побут невід'ємною частиною загальної культури, а її носій – фахівець з фізичної культури та спорту – регулюватиме її спрямованість, засоби, результати тощо з урахуванням її загальнокультурної і загальноосвітньої цінності.

2. У результаті впровадження розробленої технології формування гуманістично орієнтованого фахівця сфери фізичної культури і спорту та імплементації її основних положень в освітній процес НУФВСУ відбулися зміни у структурі та змісті професійної підготовки студентів на основі розробки навчально-методичного комплексу з впровадження дисципліни «Адаптивний спорт»: у нормативній частині галузевого стандарту підготовки бакалаврів за напрямом підготовки «Спорт»; під час формування компетентностей бакалаврів зі спеціальності «Спорт» для роботи зі спортсменами з інвалідністю; вдосконалення навчально-методичне забезпечення дисциплін спортивно-педагогічних кафедр та спеціальних дисциплін теоретичних кафедр шляхом включення модулів з питань фізкультурно-спортивної роботи зі спортсменами з інвалідністю. Впроваджені структур-

Мета	Формування готовності фахівців сфери фізичної культури і спорту до гуманістично орієнтованої діяльності			
Зміст дисциплін на кафедрах	Спеціалізовані кафедри (на прикладі адаптивного спорту)	Теоретичні кафедри	Спортивно-педагогічні кафедри	Практика
	Змістові модулі: 1. Соціальні, організаційні та педагогічні аспекти функціонування адаптивного спорту. 2. Виникнення та розвиток основних напрямів адаптивного спорту у світі та в Україні. 3. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів в адаптивному спорті. 4. Сучасні тенденції, проблеми та перспективи розвитку адаптивного спорту	Включення модулів з проблем фізкультурно-спортивної роботи зі спортсменами з інвалідністю у навчальний матеріал дисциплін кафедр медико-біологічних дисциплін, спортивної медицини; фізичної терапії та ерготерапії; психології та педагогіки	Включення модуля «Особливості підготовки спортсменів з інвалідністю в обраному виді спорту» в дисципліну «Теорія та методика тренерської діяльності в обраному виді спорту»	Як об'єкти практики використовувати спортивні організації, що працюють з особами з інвалідністю, та забезпечувати впровадження волонтерської діяльності
Педагогічні умови	Зміна співвідношення між існуючими структурами освітнього процесу	Корекція структури та змісту професійної підготовки фахівців	Розробка моделі професійно важливих якостей гуманістично орієнтованої особистості фахівця сфери фізичної культури і спорту	
Складові підготовки	<ul style="list-style-type: none"> інформаційна; адаптивна; 	<ul style="list-style-type: none"> соціальна; комунікативна; 	<ul style="list-style-type: none"> емоційна; діяльнісна 	
Результат	Сукупність знань, морально-етичних навичок поведінки та спрямованість на їх реалізацію у процесі тренувальних занять, змагань та інших видів суспільно-корисної діяльності фахівців сфери фізичної культури і спорту			

Рисунок 7 – Модель реалізації гуманістично орієнтованих засад в освітньому процесі під час підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту

ні перетворення забезпечують підвищення рівня професійної підготовки спеціалістів шляхом формування знань, умінь, навичок, компетентностей; соціально-гуманістичних цінностей; духовно-морального, інтелектуального розвитку; професійно значущих рис особистості, необхідних для успішного вирішення завдань сфери фізичної культури і спорту.

3. Навчальна дисципліна «Адаптивний спорт» у структурі фахової підготовки фахівців НУФВСУ створює унікальні можливості гуманістичного впливу на студентів у зв'язку з особливостями свого змісту. Основним об'єктом вивчення є особи з інвалідністю та їхні різнопланові можливості, що реалізуються у соціумі внаслідок занять руховою активністю. Ґрунтуючись на морально-етичних засадах гуманістично орієнтованого освітнього процесу, викладання дисципліни «Адаптивний спорт» забезпечує створення інтелектуального підґрунтя у студентів для свідомого

толерантного ставлення до всіх громадян, формує гуманістично виправдані стереотипи їх поведінки.

Зміна акценту в стосунках на визнання вмінь, а не зосередженість на інвалідності, беззаперечно сприятиме можливості об'єднання різних прошарків суспільства через нові шляхи взаємодії, що у результаті забезпечить формування основи для інтеграційних процесів і беззаперечно впливатиме на підвищення рівня гуманізації суспільства.

Отже, представлені концептуальні положення реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в українському освітньому просторі стануть запорукою не лише формування фахівця з високим рівнем розвитку інтелектуально-морального потенціалу, а й сприятимуть гуманізації соціуму в цілому.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці напрямів удосконалення освіти й фізичної культури і спорту, що дозволить підвищити

їх роль у вирішенні проблем соціально-економічного зростання країни, наповнити проведені перетворення гуманістичним змістом та створити основу для їх подальшого розвитку.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

- Альошина АІ. Профілактика й корекція функціональних порушень опорно-рухового апарату дошкільнят, школярів та студентської молоді у процесі фізичного виховання: монографія. Луцьк; 2015. 356 с.
- Амонашвили ША. Размышления о гуманной педагогике. Издат. дом Шалвы Амонашвили; 1996. 496 с.
- Борисова ОВ, Когут Ю, Маринич ВЛ. Особливості підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної культури та спорту для роботи з особами з інвалідністю. Фізична культура і спорт: досвід та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т; 2017. с. 122–124.
- Брискин ЮА, Евсеев СП, Передерий АВ. Адаптивный спорт. Москва: Сов. Спорт; 2010. 316 с.
- Брискин Ю, Передерий А. Спорт инвалидов как складова профильной освіти за направом

«Спорт». Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2009;2:3–11.

6. Верещагин ВВ. Профессіограма учителя фізической культури [Інтернет]. 2016 [цитовано 2020 Лип 15] Доступно: <https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion>

7. Дутчак МВ. Протиріччя та особливості гуманізації фізичного виховання та спорту. Спортивна наука України. [Інтернет]. 2008 [цитовано 2020 Трав 15]; 4(19):12–26. Доступно: <http://www.sportscience.org.ua/index.php/Arhiv.html>.

8. Евсеев СП, Евсеева ОЭ. Технологии физкультурно-спортивной деятельности в адаптивной физической культуре. Москва: Советский спорт; 2013. 388 с.

9. Зубченко ЛВ. Гуманістичні засади оптимізації процесу фізичного виховання студентів. Правовий часопис Донбасу. 2018;2(63):164–168.

10. Імас Є, Борисова О, Когут І. Особливості змісту професійної підготовки фахівців сфери фізичної культури та спорту щодо роботи з особами з інвалідністю. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2016;3 (35):17–25.

11. Когут Ю. Гуманізація освіти та суспільства як передумова формування теорії адаптивної фізичної культури. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2014;1:32–36.

12. Когут І, Маринич В, Чебанова К. Загальні положення інклюзивної освіти як сучасного соціально-педагогічного феномену та підґрунтя для соціальної інтеграції спортсменів з інвалідністю. Теорія і методика фізичного виховання. 2017;2:4–19.

13. Круцевич ТЮ, редактор. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студентів ВНЗ фізичного виховання і спорту. Київ: Олімпійська література; 2017. Т. 1.

14. Круцевич ТЮ, редактор. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студентів ВНЗ фізичного виховання і спорту. Київ: Олімпійська література; 2017. Т. 2.

15. Краж ВН, Краж ЗС. Гуманізація фізического виховання. Минск: НИО; 2001. 179 с.

16. Литвиненко ОМ. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх учителів фізичного виховання. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2013;112:169–173.

17. Маринич ВЛ, Когут Ю. Аналіз інноваційних підходів організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти. Спортивний вісник Придніпров'я. 2013;1:28–35.

18. Передерий АВ, Брискин ЮА. Практическая составляющая подготовки кадров для инваспорта. Sport Olimpic și sportul pentru toți: Materialele Congresului Șt. Intern. – Ch. : USEFS, 2011;2:103–108.

19. Сманцер АП, Рангелова ЕМ. Гуманізація і демократизація педагогіческого процесу в умовах університетського образования. Минск: БГУ. [Інтернет]. 2011. [цитовано 2020 Трав 11] Доступно: <https://elibrary.ru/item.asp?id=18089343>

20. Центр оцінювання і розвитку компетенцій в УАГІ ВМУУ : [Інтернет]. 2016 [цитовано 2020 Трав 15] Доступно: http://ru.osvita.ua/vnz/high_school/44249/

21. Шиян БМ, Гуменюк СВ. Гуманізація процесу фізичного виховання школярів. Фізичне виховання в школі. 2009;3:40–46.

22. Kogut I, Marynych V. Organization maintenance of health related physical culture work with students in out-of-school establishments. Physical Education of Students. 2016;4:12–23.

LITERATURE

1. Alyoshyna AI. Prevention and correction of functional disorders of the musculoskeletal system of preschool children, schoolchildren and students in the process of physical education: monograph. Lutsk; 2015. 356 p.

2. Amonashvili SA. Reflections on humane pedagogy. Izdat. dom Shalva Amonashvili; 1996. 496 p.

3. Borisova OV, Kogut IO, Marynych VL. Features of training future specialists in the field of physical culture and sports to work with disabled people. Physical culture and sport: experience and prospects: materialy mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii. Chernivtsi; 2017. p. 122–124.

4. Briskin YA, Evseev SP, Perederiy AV. Adaptive sport. Moscow: Sov. Sport; 2010. 316 p.

5. Briskin Y, Perederii A. Sport for the disabled as a component of specialized education in the field of «Sport». Teoriia i metodyka fizykhovannia i sportu. 2009;2:3–11.

6. Vereshchagin BB. Profesiogram of a physical education teacher [Internet]. 2016 [cited 2020 Jul 15] Available: <https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion>

7. Dutchak MV. Contradictions and features of humanization of physical education and sports. Sports science of Ukraine. [Internet]. 2008 [cited 2020 May 15]; 4 (19): 12–26. Available: <http://www.sportscience.org.ua/index.php/Arhiv.html>.

8. Evseev SP, Evseeva OE. Technologies of physical culture and sports activities in adaptive physical culture. Moscow: Sov. Sport; 2013. 388 p.

9. Zubchenko LV. Humanistic principles of optimizing the process of physical education of students. Pravovyi chasopys Donbasu. 2018;2(63):164–168.

10. Imas Y, Borysova O, Kogut I. Peculiarities of the content of professional training of specialists in the field of physical culture and sports on work with persons with disabilities. Physical education, sports and health culture in modern society: zb. Naukovykh prats Skhidnoievropeyskoho nats. Universytetu im. Lesi Ukrainjy. 2016;3 (35):17–25.

11. Kogut IO. Humanization of education and society as a prerequisite for the formation of the theory of adaptive physical culture. Teoriia i metodyka fizykhovannia i sportu. 2014;1:32–36.

12. Kogut I, Marynych V, Chebanova K. General provisions of inclusive education as a modern socio-pedagogical phenomenon and the basis for social integration of athletes with disabilities. Teoriia i metodyka fizykhovannia i sportu. 2017;2:4–19.

13. Krutsevich TU, editor. Theory and methods of physical education: textbook for students of physical education and sport institutions. Kyiv: Olimpiyska literatura; 2017. Vol. 1.

14. Krutsevich TU, editor. Theory and methods of physical education: textbook for students of physical education and sport institutions. Kyiv: Olimpiyska literatura; 2017. Vol. 2.

15. Kryazh VN, Kryazh ZS. Humanization of physical education. Minsk: NIO; 2001. 179 p.

16. Lytvynenko OM. Formation of humanistic values in future teachers of physical education. Visnyk Luhanskoho universytetu imeni Taeaasa Shevchenka. 2013;112:169–173.

17. Marynych VL, Kogut IO. Analysis of innovations in the organization of physical culture and health related work in education institutions. Sportyvnyi visnyk Prydniprovia. 2013;1:28–35.

18. Perederiy AV, Briskin YA. Practical component of personnel training for invasport. Sport Olimpic și sportul pentru toți: Materialele Congresului Șt. Intern. – Ch. : USEFS, 2011;2:103–108.

19. Smantser AP, Rangelova EM. Humanization and democratization of the pedagogical process in the context of university education. Minsk: BSU. [Internet]. 2011. [cited 2020 Herb 11] Available: <https://elibrary.ru/item.asp?id=18089343>

20. Center for Assessment and Development of Competencies at UAGI VMUU: [Internet]. 2016 [cited 2020 Herbs 15] Available: http://ru.osvita.ua/vnz/high_school/44249/

21. Shyian BM, Humeniuk SV. Humanization of the process of physical education of schoolchildren. Fyzichne vykhovannia v shkoli. 2009;3:40–46.

22. Kogut I, Marynych V. Organization maintenance of health related physical culture work with students in out-of-school establishments. Physical Education of Students. 2016;4:12–23.

Надійшла 16.03.2020

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Когут Ірина Олександрівна <https://orcid.org/0000-0002-8862-9545>, kogut_irina@ukr.net

Гончаренко Євген Володимирович <https://orcid.org/0000-0002-7196-3061>, e-mail vespo.vaulter@gmail.com

Матвєєв Сергій Федорович e-mail vespo.vaulter@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5998-8020>

Маринич Вікторія Леонідівна <https://orcid.org/0000-0003-2784-680X>, wikleon@ukr.net

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kogut Iryna <https://orcid.org/0000-0002-8862-9545>, kogut_irina@ukr.net

Goncharenko Ievgen <https://orcid.org/0000-0002-7196-3061>, e-mail vespo.vaulter@gmail.com

Matvieiev Serhii e-mail vespo.vaulter@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5998-8020>

Marynych Viktoriia <https://orcid.org/0000-0003-2784-680X>, wikleon@ukr.net

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1.